

Dr. sc. Arijana Kolak Bošnjak
Hrvatski institut za povijest
arijanakbosnjak@gmail.com

00-00

OTON KUČERA O POLITIČKIM PRILIKAMA U HRVATSKOJ¹

Sažetak: Nakon sklapanja Hrvatsko-ugarske nagodbe 1868. godine hrvatska javnost konstantno je pokazivala nezadovoljstvo uspostavljenim državno-pravnim sustavom, napose provedbom pojedinih nagodbenih članaka. Svoj doprinos kritikama toga sustava dao je 1905. godine i Oton Kučera. Kučerin znanstveni i društveni angažman u Hrvatskoj krajem 19. i početkom 20. stoljeća već je dobro poznat, ali iz pisma, koje je uputio Šimi Mazzuri, političaru i suradniku lista *Obzor*, vidljivo je da se nije libio izraziti svoje mišljenje i o političkim prilikama u Hrvatskoj. Njegovo pismo bilo je reakcija na Mazzurin članak „Hrvatski delegati“, koji je objavljen u travnju 1905. u *Obzoru*. Iako je Kučera na samom početku pisma ustvrdio da on nije političar, ipak je kao intelektualac i društveno angažirani pojedinac smatrao nužnim iznijeti svoje razmišljanje te je razložio svoje stajalište o hrvatsko-ugarskoj zajednici uspostavljenoj 1868. godine s posebnim osvrtom na poziciju Ugarsko-hrvatskog sabora kao zajedničke institucije. U radu će se, dakle, prikazati Kučerina stajališta o

¹ Ovo istraživanje provedeno je u sklopu projekta Hrvatska i Europa: institucije i pojedinci u razvoju modernoga društva i države (HEIP), (380-01-02-23-41) koji financira Europska unija programom NextGenerationEU.

instituciji zajedničkog Ugarsko-hrvatskog sabora kroz koja su vidljiva i njegova stajališta o hrvatsko-ugarskoj zajednici i položaju Hrvatske unutar nje.

Ključne riječi: Oton Kučera, Šime Mazzura, zajednički Ugarsko-hrvatski sabor, Hrvatsko-ugarska nagodba, opozicija

Uvod

Sklapanjem Hrvatsko-ugarske nagodbe 1868. godine definiran je položaj Kraljevine Hrvatske i Slavonije u novoj državno-pravnoj zajednici, Austro-Ugarskoj Monarhiji, formiranoj godinu dana ranije. Nakon što je Nagodba sklopljena dolazilo je do sukoba u mađarsko-hrvatskim odnosima, jer su pojedine njezine odredbe bile tako napisane da su se mogle različito interpretirati, a i hrvatski i mađarske prijevodi Nagodbe nisu bili istovjetni. (GROSS, SZABO 1992: 235) Tako su već od samoga postanka Nagodbe hrvatska i mađarska strana različito tumačile položaj Kraljevine Hrvatske i Slavonije u novoj državno-pravnoj zajednici. Hrvatska strana smatrala je da joj je nagodbenom autonomijom priznata državnost, dok su Mađari tumačili da su tek jednom dijelu svoje države dali veći stupanj autonomije. (GROSS, SZABO 1992: 235-238; ŠOKČEVIĆ 2006: 196) Iz takvih postavki proizlazili su kasnije brojni sukobi te različito tumačenje pa i provođenje nagodbenih odredbi, uglavnom na štetu Kraljevine Hrvatske i Slavonije. To je, naravno, izazivalo otpor prije svega hrvatske opozicije, a ponekada i vladajućih. Umjerena opozicija zahtijevala je da se mađarska strana pridržava nagodbenog sustava te je zagovarala promjenu pojedinih odredbi, koje bi zajamčile veću autonomiju Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji. (PERIĆ 2000: 273; MATKOVIĆ, 2021: 163-164) Radikalnija oporba (pravaši) pak nije uopće priznavala Nagodbu. (PERIĆ 2000: 271; MATKOVIĆ 2021: 162-163; LUETIĆ 2024: 196) Kada je početkom stoljeća pojačana kriza dualizma prouzrokovana zahtjevima Čeha u austrijskom dijelu Monarhije, u ugarskom dijelu ona je produbljivana jačanjem mađarske “državnopravne” oporbe. Ta se oporba suprotstavljala Austro-ugarskoj nagodbi iz 1867. godine i tražila je ravnopravan položaj Ugarske i Austrije, što se posebno očitovalo u zahtjevu za samostalnom mađarskom vojskom. (ŠOKČEVIĆ 2006: 191-196) Na izborima 1905. ta je oporba pobijedila te je nastojala postići svoje ciljeve no pri tome je, bar u prvim koracima, zanemarila hrvatsku komponentu ugarsko-hrvatskog dijela Monarhije s kojom je, prema hrvatskom tumačenju Hrvatsko-ugarske nagodbe, bila dužna raspravljati zajedničke poslove u koje je

spadala i vojska. To je, naravno, izazvalo reakcije hrvatske političke javnosti.

1. Šime Mazzura o hrvatskim zastupnicima u zajedničkom Ugarsko-hrvatskom saboru

U travnju 1905. godine dr. Oton Kučera poslao je pismo Šimi Mazzuri u kojem je razložio svoja promišljanja o zajedničkim institucijama hrvatsko-ugarske državne zajednice. Riječ je bila prije svega o zajedničkom saboru, ali u konačnici i o Hrvatsko-ugarskoj nagodbi kao državno-pravnom temelju na kojem je uspostavljena hrvatsko-ugarska državna zajednica 1868. godine. Povod za takvu reakciju dr. Kučere bio je članak, koji je Š. Mazzura objavio u 93. broju dnevnog lista *Obzor* pod naslovom 'Hrvatski delegati'.

Šime Mazzura bio je političar, odvjetnik i publicist, predsjednik dioničke tiskare koja je izdavala dnevni list *Obzor* i njegov suradnik. Politički se aktivirao najprije kao pristaša Narodne stranke, a od 1880. jedan je od istaknutijih prvaka Neodvisne narodne stranke. U dva mandata bio je i njezin zastupnik u Hrvatskom saboru. (*Hrvatska enciklopedija*) Stranka u kojoj je djelovao, Neodvisna narodna stranka, čije je glasilo bio spomenuti *Obzor*, bila je opozicijska stranka. U svom programu isticala je da priznaje Hrvatsko-ugarsku nagodbu kao zakoniti temelj. No, zbog slobodne interpretacije i čestog kršenja nagodbenih odredbi od strane Mađara, ta se stranka zalagala za reviziju Nagodbe, kojom bi hrvatska autonomija bila proširena i na taj način učvršćena. Konkretno tražili su promjenu financijskih odnosa određenih Nagodbom te položaja bana i hrvatske vlade s ciljem da se ojača hrvatska autonomija, ali i rješenje riječkog i dalmatinskog pitanja u korist Hrvatske. (PERIĆ 2009: 49-50) Iako Neodvisna narodna stranka 1905. godine nije više postojala, jer se 1903. fuzionirala s još nekoliko stranaka u Hrvatsku stranku prava, (HORVAT 1990: 243-249; PERIĆ 2000: 345) Šime Mazzura nastavio je zastupati ideje koje je baštinió kao član spomenute stranke. To je vrlo jasno vidljivo iz već spomenutog članka 'Hrvatski delegati'. Članak je Mazzura napisao, jer je smatrao da je u zajedničkom Ugarsko-hrvatskom saboru prekršena Nagodba, kada klub hrvatskih zastupnika nije bio pozvan da sudjeluju u odboru koji je sastavio osnovu saborske adrese. Saborske adrese bile su važne, jer je u njima sabor podnosi vladaru zahtjeve za raspravu o pitanjima koja je smatrao aktualnima. U siječnju 1905. osnovu adrese sastavila je ujedinjena mađarska oporba i u njoj je između ostaloga istaknula zahtjev za rješavanje pitanja vezanih uz odnose između Austrije

i Ugarske, posebno pitanja koja su se odnosila na vojsku. Ta su pitanja pripadala u red zajedničkih poslova pa su u raspravi o njima, prema mišljenju Mazzure, trebali sudjelovati i hrvatski zastupnici da izraze svoje mišljenje. (MAZZURA 17. 4. 1905.) Kako se to nije dogodilo, Mazzura je u posebnom članku razložio svoje viđenje položaja hrvatskih zastupnika u zajedničkom Hrvatsko-ugarskom saboru, koji je proizlazio iz odredbi Hrvatsko-ugarske nagodbe.

Analizirajući pojedine odredbe Hrvatsko-ugarske nagodbe u svom je članku Mazzura nastojao pokazati da je Kraljevina Hrvatska i Slavonija u odnosu na Kraljevinu Ugarsku sačuvala svoje posebno političko biće ('ens'), tj. svoju državnost, iako je s Kraljevinom Ugarskom činila državnu zajednicu. Poseban naglasak stavio je na oblik države istaknuvši da je riječ o državnoj zajednici, a ne jedinstvenoj državi. (MAZZURA 21.4.1905.) Još od nastanka Nagodbe hrvatska i mađarska strana različito su tumačile položaja Hrvatske u odnosu na Ugarsku proizašao iz nagodbenih odredbi pa je i Mazzura morao dati pojašnjenje svojih tvrdnji. On je tumačio da se zajednica iskazivala kroz zajedničke poslove, kako one prema vani, prema austrijskim zemljama i drugim državama, ali i prema unutra. Zajedničke poslove prema Austriji, obje kraljevine rješavale su kroz instituciju ugarske delegacije, u kojoj su zastupljeni i hrvatski delegati i to isključivo, naglašava Mazzura, kao zastupnici Kraljevine Hrvatske i Slavonije, a ne Ugarske i tu ističe hrvatsku zasebnost u odnosu na Ugarsku. Osim zajedničkih poslova prema cjelokupnoj Monarhiji, pojašnjava Mazzura, Kraljevina Ugarska i Kraljevina Hrvatska i Slavonija imaju i međusobne zajedničke poslove za koje obje priznaju potrebu zajedničkog zakonodavstva i zajedničke vlade, a o njima raspravljaju u zajedničkom saboru. A kako se formira taj zajednički sabor? Mazzura tumači da se slanjem 40 zastupnika, koliko ih je Hrvatska prema Nagodbi imala pravo poslati za zajednički sabor, sabor kraljevine Ugarske pretvara u zajednički Ugarsko-hrvatski sabor. Tada se i na Ugarskom saboru vije uz ugarsku/mađarsku zastavu i hrvatska, a zastupnici iz Hrvatske i Slavonije mogu u zajedničkom saboru koristiti hrvatski jezik. Hrvatski sabor delegiranjem svojih zastupnika na Ugarski sabor za raspravu o zajedničkim poslovima prenio je tako zapravo zakonodavnu vlast zajedničkih poslova na zajednički sabor. U tom saboru, tvrdi Mazzura, hrvatski delegati nastupaju kolektivno, kao hrvatska delegacija, a ne pojedinačno. Upravo kroz institut delegacije i kolektivnog zastupanja potvrđuje se, prema Mazzuri, još jednom hrvatska autonomija u odnosu na Ugarsku. (MAZZURA 21. 4. 1905.) No, hrvatski zastupnici nisu imali

kolektivno pravo glasa u zajedničkom Ugarsko-hrvatskom saboru, nego osobno pa Mazzurina konstatacija nije bila točna. Ipak, klupski pravilnik obvezivao ih je da glasuju 'kolektivno', tj. po odluci kluba i to do početka 20. stoljeća zajedno s vladajućom strankom. No, takav način njihov djelovanja u zajedničkom saboru se kosio s nagodbenim zakonom, koji im je propisivao i omogućavao osobno pravo glasa. (CIEGER 2015: 462-463) Ideja kolektivnog zastupstva možda je bila ideja koju je Mazzura zagovarao kako bi ojačao položaj hrvatskih zastupnika u tom saboru kao što je to bilo u feudalnom razdoblju.

Mazzura je smatrao da bi svaki političar i svaki novinar, koji se bavio pitanjima državnih poslova morao dobro poznavati odredbe Nagodbe i kloniti se njihove zloporabe te je tako još jednom potvrdio svoje stajalište o prihvaćanju Nagodbe kao temeljnog zakona. Kritike vezane uz poznavanje nagodbenog zakona usmjerio je prije svega na mađarske političare i novinare, koji su, smatra, svojim neznanjem, zloradošću ili nadmenošću pomutili pojmove, tj. interpretirali Nagodbu kako im odgovara. Zato, zaključuje, mađarsko novinstvo Hrvatsku i Slavoniju proglašava kao ugarsku prikrpinu, a mađarski političari ne uzimaju u obzir hrvatsku delegaciju u zajedničkim pitanjima, čime je povrijeđen temeljni zakon, tj. Nagodba. (MAZZURA, 21.4.1905.)

Iznesenom argumentacijom Mazzura je kritizirao odnos Mađara prema Hrvatsko-ugarskoj nagodbi optužujući ih da je konstantno krše te je zahtijevao njezino poštivanje, tj. poštivanje hrvatskog položaja u institucijama državne zajednice. Time je potvrdio svoja ranija politička stajališta da priznaje Nagodbu kao zakonski temelj te da u svom političkom djelovanju teži da se njezine zakonske odredbe striktno poštuju pa zaključuje u svom tekstu: „(...) živimo li u državnoj zajednici, dužnost im je (Mađarima, A.K.B.), da se sprijatelje s njom, a ta im je dužnost nalagala, da potraže za druga ono što i za se (...)“. (MAZZURA, 21.4.1905.)

2. Oton Kučera o zajedničkom Ugarsko-hrvatskom saboru

Za razliku od Mazzure, dr. Kučera je imao nešto drugačiji pogled na hrvatsko-mađarske odnose proistekle iz Hrvatsko-ugarske nagodbe. U analizi tih odnosa on nije krenuo od detaljne analiza zakonskih odredbi Hrvatsko-ugarske nagodbe, nego je postavio pitanje koje je diralo u srž problema, a ono je glasilo što je to zajednički sabor i postoji li on uopće? U svom odgovoru na Mazzurina promišljanja dao je svoje viđenje zajedničkog sabora, ali i same Nagodbe. Iz Kučerina pisma izvire i njegova

priroda znanstvenika, jer argumentacija koju iznosi obrazlažući svoje promišljanje pokazuje sustavnost, sažetost i jasnost. (GETLIHER 1998: 10)

Složivši se s Mazzurinom tvrdnjom da su Hrvatska i Ugarska sklopile državnu konvenciju iz koje proizlazi da su 'dva ensa'/'dva bića', tj. dvije posebne države Kučera se postavio na stajališta opozicije, koja je za razliku od vladajuće stranke i njezina zagovaranja ugarske državnosti, naglašavala posebnu hrvatsku državnost i narodnost. Iz te pozicije razvijao je dalje svoje tvrdnje za koje je uporište pronalazio u zakonskom članku I. iz 1868. godine, tj. Nagodbi. U tom su članku u pojedinim paragrafima određeni zajedničko zastupstvo, zakonodavstvo te zajednička vlada, (GROSS 1992: 232) tj. zajednički poslovi i zajedničke institucije, pa i zajednički sabor. Prema tome Kučera je smatrao da je iz tog članka proizlazila nužnost da se posebnim zakonskim člankom ustroji i uredi zajednički Ugarsko-hrvatski sabor, u kojem bi se onda raspravljali i rješavali svi zajednički poslovi. No, kako takav članak nije nikada donesen ni u Ugarskom ni u Hrvatskom saboru, Kučera je smatrao da ugarsko-hrvatski sabor ne postoji. Ovom tvrdnjom podrivao je temelje zakonitosti sustava, ali ga, vidjet ćemo kasnije, nije negirao. Sabor koji se naziva ugarsko-hrvatski zato što mu je pridodano 40 zastupnika iz Hrvatske pa se tada na njemu vije i hrvatska zastava, a hrvatski zastupnici imaju pravo govoriti hrvatskim jezikom, Kučera nije smatrao argumentima koji bi taj sabor učinili zajedničkim. On zapravo i po tom pitanju traži paritet između Ugarske i Hrvatske, što bi bila logična posljedica postojanja dvaju ensa u istoj državnoj zajednici. Pa objašnjava Kučera, ako Hrvati delegiraju 40 zastupnika u zajednički Ugarsko-hrvatski sabor logična posljedica na drugoj strani trebala bi biti da i sabor Kraljevine Ugarske delegira primjeren broj svojih zastupnika, a po Kučerinu mišljenju to bi trebao biti jednak broj kao što ga šalje i Kraljevina Hrvatska i Slavonija. I onda bi hrvatski i ugarski delegati činili zajednički Ugarsko-hrvatski sabor, koji bi kao takav raspravljao i donosio zaključke o zajedničkim poslovima. No, nije to jedina mogućnost prema kojoj se mogao sastaviti zajednički Ugarsko-hrvatski sabor. Kučera je uočio i da bi logično bilo, ako čitav ugarski sabor ulazi u zajednički sabor, da bi i svi članovi hrvatskog sabora morali ući u taj sabor i onda bi se taj sabor također mogao zvati zajedničkim ugarsko-hrvatskim saborom. Ipak, primijetio je da bi tom saboru nedostajao važan atribut zajedničkog sabora državne zajednice dvaju ensa, a to je da time ne bi bila otklonjena mogućnost majorizacije jednoga ensa nad drugim. (KUČERA 1905.) To je proizlazilo iz činjenice što je Ugarski sabor imao puno veći broj zastupnika od Hrvatskoga sabora,

preko četiri stotine, pa je bojazan, koju je Kučera iskazao bila osnovana. Kučeru je na promišljanje o majorizaciji zasigurno potaknula realnost, jer se majorizacija u postojećem zajedničkom saboru redovito događala. Naime, s obzirom da je u zajedničkom saboru, u njegovoj Donjoj kući, bilo samo 40 hrvatskih zastupnika, a ukupan broj zastupnika bio je 453, nije ih bilo teško preglasati. Tome je pomagalo i to što su hrvatski zastupnici imali osobno pravo glasa, a ne kolektivno pa im Hrvatski sabor nije mogao davati instrukciju ili ih obvezivati kako bi trebali glasovati ili koje bi ideje trebali zastupati u saborskim raspravama. (DOBROVŠAK 2016: 64)

Iako se Kučera u pismu pozabavio važnim političkim pitanjima, hrvatsko-ugarskim saborom kao zajedničkom institucijom i Hrvatsko-ugarskom nagodbom kao temeljem iz kojeg je ta institucija izvirala, već na početku pisma naglasio je da nije političar od zanata. Aludirao je time na Mazzurinu opasku iznesenu u spomenutom novinskom članku da bi svaki političar, koji se bavi državnim poslovima morao znati kakav je položaj hrvatskih delegata u zajedničkom saboru, odnosno Hrvatske u odnosu na Ugarsku u državnoj zajednici koju tvore. No, time je Kučera ukazao i na to da nije politički aktivan u smislu da pristaje uz politiku neke od hrvatskih stranaka, iako je negacija koju je iznio u svom pismu podsjećala na pravaško protivljenje Nagodbi kroz negiranje njezine zakonitosti. Ipak, Kučera u zaključku svog promišljanja iznesenog u spomenutom pismu nije ostao ukopan u negaciji zajedničkoga sabora, nego je tražio poboljšanje nagodbenog sustava: „(...) treba nastojati, da se misao osnovna zak. čl. I. 1868. glede zaj. Sabora (a dosljedno tomu i glede zajedničke vlade!) tek provede. Dok to nije učinjeno, čitava je zajednička legislativa i zajednička vlada u protimrječu sa zakonskim člankom I. 1868.“ (KUČERA 1905) Tim je ipak ostao na pozicijama umjerene opozicije, koja je priznavala Nagodbu, ali je tražila poboljšanje njezinih zakonskih odredbi.

Zaključak

Kučerino pismo bilo je izraz promišljanja jednog intelektualca, koji je bio vrlo angažiran u društvenom životu, posebno u području promocije obrazovanja i znanosti, a kao takvoga ga, u vremenu u kojem je djelovao, nije mogla zaobići ni politika. Politika mu je, nedopuštajući slobodu promišljanja, nego očekujući slijepu pokornost, iznjedrila brojne neprijatelje i otežavala napredovanje u znanstvenoj karijeri i radu. (GETLIHER 1998: 15-16; LUETIĆ 2024: 203-204) No, čini se da Kučeru zbog

toga nije uhvatila malodušnost, nego je zadržao svoju oporbenu poziciju (KREN 2018: 39) te se kao: „(...) čovjek, koji s ljubavlju proučava i pomnjivo prati prilike u svojoj domovini (...)” (KUČERA 1905) nije ustručavao iznijeti svoja promišljanja. Zato mu nije mogla promaknuti ni novonastala kriza koja je izbila u hrvatsko-mađarskim odnosima, a za čije je rješenje zazivao angažman otporne snage naroda, a ne njezino umanj enje.

Kučerina potreba da se obrati jednom „političaru od zanata“ ukazuje da je osjećao odgovornost pozvati hrvatsku politiku na oštrije djelovanje u spomenutim okolnostima. Na to upućuje i završetak njegova pisma: „Meni se sve čini, da je to pravo stanje stvari, koje se, neznam s kojih razloga, zabašuruje, a tim se otporna snaga naroda samo umanjuje.” S obzirom da je Kučerino pismo sačuvano u Mazzurinoj korespondenciji, jasno je da je Mazzura primio na znanje Kučerine primjedbe i poziv, no nije poznato je li odgovorio na njih.

Ne možemo sa sigurnošću utvrditi je li Kučerin stav bio i odraz potpore određenoj političkoj stranci, jer još jednom treba podsjetiti da je i sam naglasio da nije političar od zanata, iako ga je A. Szabo svrstala u red pristaša Hrvatske stranke prava (SZABO 2007: 15). Ali možemo zaključiti da je njegov stav kao i onaj Šime Mazzure bio opozicijski. No, opozicija nije bila jedinstvena, među njom su postojala različita promišljanja o različitim pitanjima i načinu njihova rješavanja pa i o Hrvatsko-ugarskoj nagodbi. Zato ne treba čuditi da su dva opozicijski raspoložena pojedinca, koja su ranije pripadala istoj, Neodvisnoj narodnoj stranci (KREN, HANŽEK 2013: 31, 38; SZABO 2007: 12) imala nešto drugačija stajališta oko istoga pitanja. Opozicijsko držanje, koje je Kučera iskazao i u ovom pismu zasigurno je utjecalo da 1906. godine po drugi puta bude onemogućen u preuzimanju predavanja iz astronomije na Mudroslovnom fakultetu zagrebačkoga Sveučilišta. (KREN 2018: 52-53)

Literatura:

CIEGER, ANDRÁS 2015. Hrvatski zastupnici u ugarskom saboru (1868.-1918.), *Prekretnice u suživotu Hrvata i Mađara. Ustanove, društvo, gospodarstvo i kultura*. Institut za povijesne znanosti Istraživačkog centra za humanističke znanosti Mađarske akademije znanosti, Hrvatski institut za povijest, Budimpešta, 461-470.

DOBROVŠAK, LJILJANA 2016. Zakonodavna i izvršna vlast u

- hrvatskim zemljama od 1790. Do 1918., In: Švoger Vlasta, Turkalj Jasna (ur.) *Temelji modern Hrvatske. Hrvatske zemlje u "dugom" 19. stoljeću*. Zagreb: Matica hrvatska. 29-90.
- GETLIHER, ALOJZ; KREN, TATJANA; MULJEVIĆ, VLADIMIR 1998. *Oton Kučera: znanstvenik, popularizator prirodoslovlja i tehnike 1856-1931*. Zagreb: Tehnički muzej.
- GROSS, MIRJANA; SZABO, AGNEZA 1992. *Prema hrvatskom građanskom društvu. Društveni razvoj u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji šezdesetih i sedamdesetih godina 19. stoljeća*. Zagreb: Globus nakladni zavod.
- HORVAT, JOSIP 1990. *Politička povijest Hrvatske. Prvi dio*. Zagreb: August Cesarec.
- KREN, TATJANA; HANŽEK, BRANKO 2013. *Oton Kučera. Per aspera ad astra (Kroz trnje do zvijezda)*. Vinkovci: Gimnazija Matije Antuna Reljkovića.
- KREN, TATJANA 2018. Školovanje Otona Kučere u Senju, *Prirodoslovlje. Časopis Odjela za prirodoslovlje i matematiku Matice hrvatske*, br. 1-2: 31-58.
- KUČERA OTON 1905. pismo Š. Mazzuri. NSK, Šime Mazzura. Pisma drugih njemu R6491b.
- LUETIĆ, TIHANA 2024. Hrvatsko-ugarska nagodba u kritici studenata Kraljevskog sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, In: Čepulo Dalibor, Karbić Damir (ur.) *Hrvatsko-ugarska nagodba: institucije i stvarnost. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Zagrebu 8. i 9. studenoga 2018*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. 193-216.
- MATKOVIĆ, STJEPAN 2021. The Croatian-Hungarian Settlement from the viewpoint of Croatian Political Parties, In: Švoger Vlasta, Sokcsevits Dénes, Cieger András, Ostajmer Branko (ur.) *The 1868 Croatian-Hungarian Settlement: Origin and Reality*. Zagreb, Budapest: Croatian Institute of History, Research Centre for the Humanities, Institute of History. 155-170.
- Mazzura, Šime. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. Pristupljeno 1.4.2025. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/mazzura-sime>
- MAZZURA, ŠIME (Š.) 21. 4. 1905. "Hrvatski delegate", *Obzor*, br. 93.

MAZZURA, ŠIME (Š.) 17. 4. 1905. „Osnova ugarske adrese.“, *Obzor*, br. 89.

PERIĆ, IVO 2009. *Politička oporba u Banskoj Hrvatskoj 1880-1903. Suradničko povezivanje neodvišnjaka i pravaša do njihova stapanja u jednu stranku*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv.

PERIĆ, IVO 2000. *Hrvatski državni sabor 1848.-2000. Sv. 2: 1868.-1918*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, Hrvatski državni sabor, Dom i svijet.

SZABO, AGNEZA 2008. Utjecaji društvenih i političkih okolnosti na život i rad Otona Kučere (1857.-1931.), In: Kren Tatjana (ur.) *Život i djelo Otona Kučere (1857.-1931.). Zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa „Život i djelo Otona Kučere (1857.-1931.)“, održanog na Zvezdarnici Zagreb, 7. prosinca 2007. godine, u povodu obilježavanja 150. godišnjice rođenja Hrvatskog velikana Otona Kučere*. Zagreb: Zvezdarnica Zagreb, Zagrebački astronomski savez. 9-19.

ŠOKČEVIĆ, DINKO 2006. *Hrvati u očima Mađara, Mađari u očima Hrvata. Kako se u pogledu preko Drave mijenjala slika drugoga*, Zagreb: Naklada P.I.P. Pavičić.

OTON KUČERA ON POLITICAL CIRCUMSTANCES IN CROATIA

Abstract: The Croatian-Hungarian Settlement of 1868 established a new state-legal system between the Hungarian and the Croatian parts of the Austro-Hungarian Monarchy. The Croatian public, especially the Croatian political opposition, sharply criticized the Croatian-Hungarian Settlement. The Croatian position in the new system and implementing the Settlement's provisions provoked dissatisfaction. Oton Kučera, a scientist, also contributed to the criticism of the Settlement by questioning the Hungarian-Croatian Parliament as a common institution. He explained his attitudes in the letter sent to Šime Mazzura, a Croatian politician.

Key words: Oton Kučera, Šime Mazzura, Common Hungarian-Croatian Parliament, Croatian-Hungarian Settlement, opposition

Arijana Kolak Bošnjak